

ካልኦይ፤ “ቻል ሓቂ፤ ናይ ምድሓንኩም ወንጌል፤ ምስ ሰማዕኩም”፤ ዝብል ሓረግ ኣዲብና ቐሪብና ነጽንጻዮ። ሃዋርያ ጳውሎስ፡ ኣብቲ ብቐድሚኡ እዚ እተሓተተሉ ሓረግ፡ ነቶም ካብ ሱር-መሰረቶም ኣህዛብ ዝኹኑ ኣመንቲ ክርስትያናት፤ **“ንስኻትኩምውን ብእኡ [ነቲ ዕድል ርስቲ ረኽብኩምም]”**፤ ኢሉ፡ ኣረጋገጹሎም ጸኒሑ ነበረ። ሕጂ ድማ ኣብዚ ሓረግ እዚ፡ ነቲ ዕድል ርስቲ ብኸመይ ከም ዝረኽቡዎ ይገልጸሎም ኣሎ። ብመሰረት እቲ ኣሰራርጎ ቻላት ግሪኽ ድማ፡ እቲ **“ናይ ምድሓንኩም ወንጌል”** ተባሂሉ ዘሎ ካልኦይ ክፋል እቲ ሓረግ፡ መግለጺ እቲ **“ቻል ሓቂ፤ ... ምስ ሰማዕኩም”** ተባሂሉ ዘሎ ቐዳማይ ክፋል እቲ ሓረግ ከብይኑ እዩ ዘሎ። እቲ **“ቻል ሓቂ”**፡ ንሱ **“እቲ ወንጌል እቲ ምድሓን”** እዩ። ስለዚ እቲ ወንጌል የሱስ ክርስቶስ፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን፤ **“ቻል ሓቂ፤ ናይ ምድሓንኩም ወንጌል”** (ኤፌሶን 1:13)፡ **“ብናይ ሓቂ ቻል ወንጌል”** (ቁሎሴ 1:5)፡ **“እቲ ሓቂ ወንጌል”** (ገላትያ 2:5፡ 14)፡ እናተባህለ ተጸዊዑ ኸም ዘሎ ንሓዞ። ነቲ ሃዋርያ ጳውሎስ፡ ኣብዚ ሓረግ እዚ ገለጹዎ ዘሎ ሓቂ፡ ቀሪብና እናተገንዘብና ምእንቲ ኸነስተውዕሎ ድማ፡ ኣብ ክልተ ነጥብታት ከፊልና ኸነጽንጻ ኢና።

1ይ፤ “ቻል ሓቂ፤ ... ምስ ሰማዕኩም”፤ ዝብል ሓረግ ቅድም ቀሪብና ነጽንጻዮ። እዚ ድማ ትርጉም እቲ፤ **“ኣካውሳንተስ ቶን ሎጎን ቴስ ኣሌተያሽ”** (ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας)፤ ዝብሃል ሓረግ ግሪኽ እዩ። እቲ **“ምስ ሰማዕኩም”** ተተርጉሙ ዘሎ **“ኣካውሳንተስ”** (ἀκούσαντες) ዝብሃል ቃል፤ **ሕቲ ሰማያዮት** (nominative case)፤ **ብዙሕ ቍጽራ፤ ተባዕታይ ጸታ፤ ካልኦይ ኤሪስት እዮን፤ ገቢራዊ ግምድ፤ ኢወሳናዮት ቅጽላዊ/ግሲ** (anarthrous participle)፤ እቲ **“ኣካው”** (ἀκούω) ዝብሃል ግሲ እዩ። እቲ **“ቻል”** ተተርጉሙ ዘሎ **“ቶን ሎጎን”** (τὸν λόγον) ዝብሃል ቃል ድማ፤ **ሕቲ ጸገላዮት** (accusative case)፤ **ንጽል ቍጽራ፤ ኣንጉላይ ጸታ፤ ወሳናዮት ስም** (articulate noun)፤ እቲ **“ሎጎን”** (λόγος) ዝብሃል ስም እዩ። እቲ **“ሓቂ”** ተተርጉሙ ዘሎ **“ቴስ ኣሌተያሽ”** (τῆς ἀληθείας) ዝብሃል ቃል ከኣ፤ **ሕቲ ጀነቲቭ/ወሪሻዮት** (genitive case)፤ **ንጽል ቍጽራ፤ ኣንጉላይ ጸታ፤ ወሳናዮት ስም** (articulate noun)፤ እቲ **“ኣሌተያ”** (ἀλήθεια) ዝብሃል ስም እዩ። እዚ ስም እዚ ድማ፤ **ሓቂ፤ ክወን ነገር፤ ሓቂ ዝኹነ ነገር፤ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ስም** እዩ። በዚ መዛርዑ እዝን ነዚ ትርጉሙ እዚ ሓዚሉን ከኣ፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ኣሲታት **ሚእትን-ኣርባዕተን** (104) ጊዜ ኣቢሉ ወፊሩ ኣሎ¹። እቲ፤ **ሓቂ-ምዝራብ፤ ሓቅ-ምጃን፤ ሓቅ-ምንጋር፤ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ “ኣሌተያ”** (ἀληθεύω) ዝብሃል መዛርዕ ግሲ ድማ፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ክልተ (2) ጊዜ ወፊሩ ኣሎ (ኤፌሶን 4:15፤ ገላትያ 4:16)። እቲ ስምን እቲ ግስን ክልቲኦም ድማ፡ ካብቲ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ዕስራን-ሓሙሽተን (25) ጊዜ ወፊሩ ዘሎ፤ **ሓቅ፤ ሓቅ-ዝኹነ፤ ሓቅኛ፤ ዝተርጎም “ኣሌቴስ”** (ἀληθής) ዝብሃል ቃጽል እዮም መጸኢም²። **“እቲ ቻል እቲ ሓቂ”** ከኣ፡ እቲ ሓቅ-ዝኹነ ቻል፡ እቲ ዘድሕን ሓቅ-ዝኹነ ቻል ማለት እዩ።

2ይ፤ “ናይ ምድሓንኩም ወንጌል”፤ ዝብል ሓረግ ኣዲብና ቐሪብና ነጽንጻዮ። እዚ ኸኣ ትርጉም እቲ፤ **“ቶ ኤዋንጊሊዮን ቴስ ስኦቴሪያስ ሁምኦን”** (τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν)፤ ዝብሃል ሓረግ ግሪኽ እዩ። እቲ **“ወንጌል”** ተተርጉሙ ዘሎ **“ቶ ኤዋንጊሊዮን”** (τὸ εὐαγγέλιον) ዝብሃል ቃል፤ **ሕቲ ጸገላዮት** (accusative case)፤ **ንጽል ቍጽራ፤ ኣንጉላይ ጸታ፤ ወሳናዮት ስም** (articulate noun)፤ እቲ **“ኤዋንጊሊዮን”** (εὐαγγέλιον) ዝብሃል ስም እዩ። እዚ ስም እዚ ድማ፤ **ብሰራት፤ ጥዑም ዜና፤ ጽቡቕ ዜና፤ ወንጌል፤ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ስም** እዩ። በዚ መዛርዑ እዝን ነዚ ትርጉሙ እዚ ሓዚሉን ድማ፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ኣሲታት **ሰብዓን-ሓሙሽተን** (75) ጊዜ ኣቢሉ ወፊሩ ኣሎ³። ካብቲ፤ **ወንጌል-ምስባኽ፤ ወንጌል-ምንጋር፤ ወንጌል-ምእዋጅ፤ ወይ ወንጌል-ምዝርጋሕ፤ ዝተርጎም “ኤዋንጊሊማይ”** (εὐαγγελίζομαι) ዝብሃል ጽሑፍ ግሲ ዝመጽኤ ስም ከኣ እዩ። እቲ ብቐድሙ-ጥብቆ ተለቂቡ ዘሎ **“እዩ”** (εὔ) ዝብሃል ተውሳኸግሲ፤ **ሰናይ፤ ጽቡቕ፤ ጥዑም፤ ግሩም፤ ደሓን፤ ዕዉት፤ ዘስምዕ ትርጉም ይህብ⁴።** እቲ **“ኣንገሎስ”** (ἄγγελος) ዝብሃል ቅጽል ዝኹነ ጉንዲ እቲ ግሲ ድማ፤ **ልኡኹ፤ መልኡኹ፤ እተላእኹ፤**

¹ (ኤፌሶን 1:13፤ 4:21፤ 24፤ ማቴዎስ 22:16፤ ማርቆስ 5:33፤ 12:14፤ 32፤ ሉቃስ 4:25፤ 20:21፤ 22:59፤ ዮሃንስ 1:14፤ 17፤ 3:21፤ 4: 23-24(2ጊዜ)፤ 5:33፤ 8:32(2ጊዜ)፤ 40፤ 44-46(4ጊዜ)፤ 14:6፤ 17፤ 15:26፤ 16:7፤ 13(2ጊዜ)፤ 17:17(2ጊዜ)፤ 19፤ 18:37-38(3ጊዜ)፤ ግብረ ሃዋርያት 4:27፤ 10:34፤ 26:25፤ ሮሜ 1:18፤ 25፤ 2:2፤ 8፤ 20፤ 3:7፤ 9:1፤ 15:8፤ 1ይ ቁረንቶስ 5:8፤ 13:6፤ 2ይ ቁረንቶስ 4: 2፤ 7:14(2ጊዜ)፤ 11:10፤ 12:6፤ 13:8(2ጊዜ)፤ ገላትያ 2:5፤ 14፤ 3:1፤ 5:7፤ ቁሎሴ 1:5፤ 6፤ 2ይ ተሰሎንቄ 2:10፤ 12፤ 13፤ 1ይ ጢሞቴዎስ 2:4፤ 7፤ 3:15፤ 4:3፤ 6:5፤ 2ይ ጢሞቴዎስ 2:15፤ 18፤ 25፤ 3:7፤ 8፤ 4:4፤ ቲቶስ 1:1፤ 14፤ እብራውያን 10:26፤ ያእቆብ 1: 18፤ 3:14፤ 5:19፤ 1ይ ጴጥሮስ 1:22-23፤ 2ይ ጴጥሮስ 1:12፤ 2:2፤ 1ይ ዮሃንስ 1:6፤ 8፤ 24፤ 21(2ጊዜ)፤ 3:18፤ 19፤ 5:6(2ጊዜ)፤ 2ይ ዮሃንስ 1:1(2ጊዜ)፤ 2: 3፤ 4፤ 3ይ ዮሃንስ 1:3-4(3ጊዜ)፤ 8፤ 12)።
² (ማቴዎስ 22:16፤ ማርቆስ 12:14፤ ዮሃንስ 3:33፤ 4:18፤ 5:31፤ 32፤ 7:18፤ 8:13፤ 14፤ 16፤ 17፤ 26፤ 10:41፤ 19:35፤ 21:24፤ ግብረ ሃዋርያት 12:9፤ ሮሜ 3:4፤ 2ይ ቁረንቶስ 6:8፤ ፊሊጲ 4:8፤ ቲቶስ 1:13፤ 1ይ ጴጥሮስ 5:12፤ 2ይ ጴጥሮስ 2:22፤ 1ይ ዮሃንስ 2:8፤ 27፤ 3ይ ዮሃንስ 1:12)።
³ (ኤፌሶን 1:13፤ 3:6፤ 6:15፤ 19፤ ማቴዎስ 4:23፤ 9:35፤ 24:14፤ 26:13፤ ማርቆስ 1:1፤ 14፤ 15፤ 8:35፤ 10:29፤ 13:10፤ 14:9፤ 16፤ 15፤ ግብረ ሃዋርያት 15:7፤ 20:24፤ ሮሜ 1:1፤ 9-12፤ 16፤ 10:16(3ጊዜ)፤ 11:28፤ 15:16፤ 19፤ 29፤ 16:25፤ 1ይ ቁረንቶስ 4:15፤ 9፤ 12፤ 14(2ጊዜ)፤ 18(2ጊዜ)፤ 23፤ 15:1፤ 2ይ ቁረንቶስ 2:12፤ 4:3፤ 4፤ 8:18፤ 10:13፤ 14፤ 11:4፤ 7፤ ገላትያ 1:6፤ 7፤ 11፤ 2:2፤ 5፤ 7፤ 14፤ ፊሊጲ 1:5፤ 7፤ 12፤ 17፤ 27-28(2ጊዜ)፤ 2:22፤ 4:3፤ 15፤ ቁሎሴ 1:5፤ 21-23፤ 1ይ ተሰሎንቄ 1:5፤ 2:2፤ 4፤ 8፤ 9-10፤ 3:2-3፤ 2ይ ተሰሎንቄ 1:8፤ 2:14፤ 1ይ ጢሞቴዎስ 1:11፤ 2ይ ጢሞቴዎስ 1:8፤ 10፤ 2:8፤ ፊልሞን 1:13፤ 1ይ ጴጥሮስ 4:17፤ ራእይ 14:6)።
⁴ (ኤፌሶን 6:3፤ ማቴዎስ 25:21፤ 23፤ ማርቆስ 14:7፤ ሉቃስ 19:17፤ ግብረ ሃዋርያት 15:29(2ጊዜ)።)

መልእኹተኛ፡፡ ዘስምዕ ትርጉም ይህብ። ክልቲኦም ብሓደ ምስ ተጸመሩ ድማ፤ ሰናይ ምስባኹ፡ ጽቡቕ ብስራት ምስባኹ፡ ጥዑም ብስራት ምስባኹ፡ ግሩም ብስራት ምስባኹ፡ ብስራት ደሓን ምስባኹ፡ ብስራት ዓወት ምስባኹ፡ ወንጌል ምስባኹ፡ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ግሲ ኣቕሙ። በዚ መዛርዑ እዝን ነዚ ትርጉሙ እዚ ሓዚሉን ድማ፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ኣስታት ሓምሳን-ሸዱሽተን (56) ጊዜ ኣቢሉ ወፊሩ ኣሎ⁵።

እቲ ኣብ ብሉይ ኪዳን፡ “ምብላር” ወይ “ብስራት ምንጋር” ተተርጉሙ ዘሎ ቐንዲ ቃል እብራይስጢ ድማ፡ እቲ “ባላር” (רָבַח) ዝብሃል ግሲ ኣዩ። እዚ ግሲ እዚ ኸኣ፡ ምስቲ ግሲ ትግርኛ ኻብ ሓደ መበቄል ኩይኑ፤ ምብላር፡ ብስራት ምንጋር፡ ብስራት ምብጻሕ፡ ብስራት ምስባኹ፡ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ግሲ ኣዩ። በዚ መዛርዑ እዝን ነዚ ትርጉሙ እዚ ሓዚሉን ድማ፡ ኣብ ብሉይ ኪዳን ዕስራን-ሓሙሽተ (25) ጊዜ ኣቢሉ ወፊሩ ኣሎ⁶። ካብዞም ተዘርዚሮም ዘሎዉ ጥቕስታት እዚኦታም ድማ፡ ኣብ ሰለስተ ጥቕስታት፡ እቲ “ሰናይ”፡ ወይ “ጽቡቕ” ዝተርጎም “ጠብ” (טוב) ዝብሃል ተወሳኺ ግሲ ብድሕራኡ ሰዓቡ ተሰሪዑም “መባሌር ጠብ” (טוב רַבְּבָר) ዝብሃል ሓረግ ኩይኑ ወፊሩ ኣሎ (2ይ ሳሙኤል 18:27፣ 1ይ ነገስት 1:42፣ ኢሳይያስ 52:7)። እዚ ሓረግ እዚ ድማ፤ ሰናይ ዘበሰር፡ ጽቡቕ ዘበሰር፡ ጥዑም ዘበሰር፡ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ሓረግ እዩ። ካብዚ ተላላዲም ድማ፡ ገለ ሊቃውንቲ መጽሓፍ ቅዱስ፡ እቲ ግሲ ኣምር ጽቡቕ ወይ ክፋእ እቲ “መልእኹቲ” ኸይፈለዩ፡ “መልእኹቲ ምንጋር”፡ ወይ “መልእኹቲ ምብጻሕ”፡ ዘስምዕ ትርጉሙ ዝህብ ግሲ እዩ፡ ኢሎም፡ ደምደሙዎም። እቲ ገርሃርድ ፍረድሪክ እተባህለ ጀርመናዊ ሊቕ ግና፡ ነቲ እቲ ሱር እቲ ቃል ኣብቶም ካልኣት ሴማውያን ቋንቋታት ሓዚሎዎ ወፊሩ ዘሎ ትርጉሙ ወሲዱ፡ ብመርተያ መጉቲ፡ ጭብጥታት እናኣርኣዩ ነቲ መደምደምታኦም ዓቲቡ ተቐዋሞ⁷።

እቲ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ዘሎ መዛርዕ ግስን መዛርዕ ስምን እቲ ቃል ግሪክ ድማ ኸምኡ፡ እቲ “እዩ” (εὔ) ዝብሃል ቃል ብቕድመ-ጥብቕ ስለ እተደረሰ፡ ብዘዩማትእ መገዲ “ሰናይ-ምብላር” ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ቃል ኩነ⁸። እቲ ፍረድሪክ እተባህለ ጸሓፊ እዩ፡ እቲ ቃል “ብስራት ዓወት” ክገልጽ ጥራይ ዝድረት፡ ውሱንን ድሩትን ንጽርን ትርጉም ዝህብ ቃል ምዃኑ፡ ኣትሪሩ መጉቲ ኣሎ⁹። ኣብቲ ኣጠቓቕማ ኦሪት-ጥንታይ ግሪክ ብሕልፊ ኸኣ፡ ነቲ ኻብ ዓውዲ ውግእ ዝመጽእ ብስራት ዓወት ክገልጽ ይዝውተር ነበረ። ኣብ ሓድሽ ኪዳን ድማ ኸምኡ፡ ነቲ የሱስ ክርስቶስ በቲ መስዋእታዊ ሞት በጃነት ኣብ መስቀል መዊቱ፡ ኣብ ልዕሊ ሰጣንን ሓጢአትን ሞትን እተዓወቶ ዓወት ዘበሰር ብስራት ኩይኑ እዩ ተዘውትሩ ዘሎ (ዮሃንስ 12:32፣ (ቈሎሴ 2:14-15፣ 2ይ ጢሞቴዎስ 1:9-10፣ እብራውያን 2:14-17፣ እብራውያን 9:26)። ነቲ ንሕና እቶም ብክርስቶስ የሱስ እንኣምን፡ ኣብ ልዕሊ እዞም ተጠቐሶም ዘለዉ ጸላእትና ንዘለኣለም እንዕወቶ ዓወት ዘበሰር ብስራት ድማ እዩ። ስለዚ እዚ ቃል እዚ፤ ነቲ ብመስዋእታዊ ሞት በጃነት የሱስ ክርስቶስ ዝርከብ ምድኣን ዘበሰር ወንጌል ክነግር ዝዝውተር፡ ኣዝዩ ንጽርን ዘዩደናግርን እንታይነታዊ ትርጉም ሓዚሉ ወፊሩ ዘሎ ቃል እዩ (1ይ ቈረንቶስ 15:1-4)። ኣብ ሓድሽ ኪዳን ድማ፤ “ወንጌል ኣምላኽ” (ሮሜ 15:15-16)፡ “ወንጌል ጸጋ ኣምላኽ” (ግብሪ ሃዋርያት 20:24)፡ “ወንጌል ወዲ” (ሮሜ 1:9-11)፡ “ወንጌል ክርስቶስ” (ሮሜ 15:17-19፣ 1ይ ቈረንቶስ 9:12፣ 1ይ ተሰሎንቄ 3:2-3)፡ “ወንጌል ክብሪ ክርስቶስ” (2ይ ቈረንቶስ 4:4)፡ “ወንጌል ሰላም” (ኤፌሶን 6:15)፡ “ዘለኣለማዊ ወንጌል” (ራእይ 14:6)፡ ዝብሉ ገለጽቲ ቃላት ወሲኹ ተዘውትሩ ኣሎ።

ማርቆስ ነቲ ዝጸሓፈ ወንጌሉ ኸድምሮ ኸሎ፡ ነቲ ቃል፤ “መጀመርታ ወንጌል ናይ ጐይታና የሱስ ክርስቶስ ወዲ ኣምላኽ” (ማርቆስ 1:1)፣ ኢሉ፡ ተጠቕመሉ። ነቲ የሱስ ክርስቶስ ዘበሰር ኸዘንቱዎ ኸሎ ድማ፤ “ድሕሪ ማእረርቲ ዮሃንስ ከኣ የሱስ ናብ ገሊላ መጸ እዩ፡ እቲ ዘመን ተፈጸመ፡ መንግስቲ ኣምላኽ ከኣ ቀረበት፡ ተነሲሑ ብወንጌልውን እመኑ፡ እናበለ ወንጌል መስግስቲ ኣምላኽ ሰበኸ” (ማርቆስ 1:14-15)፣ በለ። ሉቃስ ከኣ፡ ነቲ የሱስ ክርስቶስ ዝመሃሮን ዝገበሮን ኣብቲ ወንጌል ሉቃስ ተዘንትዩ ዘሎ ብምሉኡ (ሉቃስ 1:1-24:53)፡ ኣብቲ መኸፊቲ ቃል ግብሪ ሃዋርያት፤ “ዎ ቴዎፍሎስ፡ ብዛዕባቲ የሱስ ክገብሮን ክምህሮን ዝጀመረሉ ኹሉ እቲ ቕዳማይ ዛንታ ጽሑፊልካ ኣሎኹ” (ግብሪ ሃዋርያት 1:1)፣ ኢሉ፡ ጠቕለሎ። ነቲ ንሱ ኸገብሮን ክምህሮን

⁵ (ኤፌሶን 2:17-18፣ 3:8፣ ማቴዎስ 11:5፣ ሉቃስ 1:19፣ 2:10፣ 3:18፣ 4:18፣ 43፣ 7:22፣ 8:1፣ 9:6፣ 16:16፣ 20:1፣ ግብሪ ሃዋርያት 5:42፣ 8:4፣ 12፣ 25፣ 35፣ 40፣ 10:36፣ 11:20፣ 13:32፣ 14:7፣ 15፣ 21፣ 15:35፣ 16:10፣ 17:18፣ ሮሜ 10:7፣ 15(3ጊዜ)፣ 15:20፣ 1ይ ቈረንቶስ 1:17፣ 9:16(2ጊዜ)፣ 18፣ 15:1-2(2ጊዜ)፣ 2ይ ቈረንቶስ 10:16፣ 11:7፣ ገላትያ 1:8(2)፣ 9፣ 11፣ 16፣ 23፣ 4:13፣ 1ይ ተሰሎንቄ 3:6፣ እብራውያን 4:2፣ 6፣ 1ይ ጴጥሮስ 1:12፣ 25፣ 4:6፣ ራእይ 10:7፣ 14:6)።
⁶ (1ይ ሳሙኤል 4:17፣ 31:9፣ 2ይ ሳሙኤል 1:20፣ 4:10፣ 18:19፣ 20(3ጊዜ)፣ 26፣ 31፣ 1ይ ነገስት 1:42፣ 1ይ ዜና 10:9፣ 16:23፣ መዝሙር 40:9፣ 68:11፣ 96:2፣ ኢሳይያስ 40:9(2ጊዜ)፣ 41:27፣ 52:7(2ጊዜ)፣ 60:6፣ 61:1፣ ኤርምያስ 20:15፣ ናሆም 1:15(2ጊዜ))።
⁷ Gerhard Friedrich, “εὐαγγελιζομαι,” in *Theological Dictionary of the New Testament*, ed. Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich, trans. Geoffrey, 10 vols. [Grand Rapids: Eerdmans, 1964-176], vol. 2, pp.707.
⁸ Ibid., 710-725.
⁹ Ibid., 727.

ዝጀመረሉ ድማ፡ ነቶም ደቀ መዛሙርቱ ኸቐጽሉዎ ሕድሪ ሃቦም¹⁰። ንሳቶም ከኣ፡ የሱስ ክርስቶስ ምሳታቶም እናገባሪን ነቲ ዝሰብኩዎ ዝነበሩ ቃል ብትእምርትን ብተአምራትን እናኣጽገዎምን፡ ነቲ ወንጌል፡ ካብ የሩሳሌም ጀሚሮም ክሳብ ስጳንያ ሰበኹዎ¹¹።

ካብ ከተላቶም ጸሓፍቲ መልእኽታት ሓድሽ ኪዳን ድማ፡ ነቲ መዛርዕ ስም እቲ ቃልን ነቲ መዛርዕ ግሲ እቲ ቃልን፡ አዘውቲሩ እተጠቐመሎም፡ ሃዋርያ ጳውሎስ እዩ። ብሕልፊ ነቲ መዛርዕ ስም እሞ፡ ኣብ ሓያሎ ኸብቶም አውፊሩዎም ዘሎ ጥቕስታት፡ እንታይ ማለት ምዃኑ ዝገልጸ ገላጺ ሓረግ፡ ወይ ገላጺ ቐጽል፡ ዘይብሉ ገቢሩ አውፊሩዎ አሎ¹²። እዚ ድማ፡ እንታይ ማለት ምዃኑ፡ እቶም ቀዳሞት ተቐበልትን ነብብትን ጽሑፋቱ አርጊጾም ዝፈልጡዎ፡ ንጹርን ንኸሉ ፍሉጥን ዝኹን ትርጉም ተዋሂቡዎ ምንባሩ፡ የርእይ። ኣብ ሓድሽ ኪዳን ክንግንዘብ ከሎና ድማ፡ እቲ ቃል፤ ነጠፍካ ዝግበር ግብሪ ምእዋጅ እቲ መልእኽቲ፡ ትሕዝቶ እቲ እተሰብከ መልእኽቲ፡ ዝብሉ ኸልተ መሰረታውያን ትርጉማት ከም ዘለዉዎ ግሁድ ከይኑ አሎ። ክልቲአቶም ትርጉማት እቲ ቃል ከኣ፡ ኣብቲ፤ “ከምኡ ድማ ጉይታ፡ ነቶም ወንጌል [እቲ ትሕዝቶኡ] ዚሰብኩ፡ ብወንጌል [እቲ ነጠፍካ ዝግበር ግብሪ ምእዋጅ] ኪምገቡ ሰራሎም አሎ” (1ይ ቁረንቶስ 9:14)፤ ዝብል ጥቕሲ ተንጸባሪቕኻም አለዉ።

ሃዋርያ ጳውሎስ፡ ነቲ “ኤዋንጊዮን” (εὐαγγέλιον) ዝብሃል ቃል ክጥቀመሉ ኸሎ፡ ቀጥታ ወድዳይ (direct object) እቲ ግሲ ምዝራብ፡ ወይ እቲ ግሲ ምስግዕ፡ ከም ዝኹን ገቢሩ አውፊሩዎ አሎ። ከምኡ ብምግባር ድማ ነቲ ወንጌል፡ ገለ ንጹር ዝኹን ትሕዝቶ ኸም ዘለዎ፡ ወይ ገለ ጥቕሉል ዝኹን ሓቂ ኸም ዝኹን፡ ገቢሩ ይርእዮ ምንባሩ አርአዮ። ገለ ኸብቶም ምስቲ ግብሪ “ምዝራብ” እቲ “ወንጌል” ኣተሓሓዙ ተጠቐሙሎም ዘሎ እተወሰኑ ግስታት ድማ ስዒቦም ቀሪቦም እንተወ፤ እቲ “ምስግዕ-ወንጌል” ዝትርጎም “ኤዋንጊዮን” (εὐαγγελίζομαι)¹³፡ እቲ “ምስግዕ-ወንጌል” ዝትርጎም “ካታንገልልኦ” (καταγγέλλω)¹⁴፡ እቲ “ምእዋጅ” ዝትርጎም “ኬሩስሳኦ” (κηρύσσω)¹⁵፡ እቲ “ብምልኣት ምስግዕ” ዝትርጎም “ፕሌሮኦ” (πληρόω)¹⁶፡ እቲ “ምንጋር” ወይ “ምዝራብ” ዝትርጎም “ላሊኦ” (λαλέω)¹⁷፡ እቲ “ምፍላጥ” ወይ “ከም ዝፍለጥ ምግባር” ዝትርጎም “ግናሪዝኦ” (γνώριζω)¹⁸፡ እቲ “ምምሃር” ዝትርጎም “ዲዳስካኦ” (διδάσκω)¹⁹፡ እቲ “ምዝራብ” ወይ “ምርዳእ” ዝትርጎም “አንቲቲሚ” (ἀνατίθημι) (ገላትያ 2:2)። ገለ ኸብቶም ምስቲ ግብሪ “ምስግዕ” እቲ “ወንጌል” ኣተሓሓዙ ተጠቐሙሎም ዘሎ እተወሰኑ ግስታት ከኣ ኸምኡ ስዒቦም እነወ፤ እቲ “ምስግዕ” ዝትርጎም “አካውኦ” (ἀκούω)²⁰፡ እቲ ንሱውን “ምስግዕ” ዝትርጎም “ፓራካውኦ” (προακούω) (ቁሎሴ 1:5)፡ እቲ “ምቕባል” ዝትርጎም “ፓራላምባንኦ” (παραλαμβάνω)²¹፡ እቲ ንሱውን “ምቕባል” ዝትርጎም “ደኮማይ” (δέχομαι) (2ይ ቁረንቶስ 11:4)።

እቲ ኣብዚ ደረጃ ዘተና እዚ ዝለዓል ሕቶ ድማ፡ ሃዋርያ ጳውሎስን እቶም ቀዳሞት ተቐበልቲ መልእኽታቱን፡ እቲ ወንጌል፡ ትሕዝቶ ኸም ዘሎዎ ገቢሮም ይርእዩዎ ኸብ ነበሩ፡ እቲ ትሕዝቶ እቲ ወንጌል እንታይ እዩ፤ ዝብል ሕቶ እዩ። ሃዋርያ ጳውሎስ፡ እቲ ትሕዝቶ እቲ ወንጌል እንታይ ምዃኑ፡ ኣብ ሓደ ኸፍሊ ጽሑፍ ዘርዘሩን አነጸሩን አይነገረናን። ኣብ እተፈላለዩ ኸፍልታት ካብተን ዝጸሓፈን መልእኽትታቱ ግና፡ አእተወስኑ ክፋላት ትሕዝቶ እቲ ወንጌል ነገሩና አሎ። ነቶም እተፈላለዩ ኸፍላት ትሕዝቶ እቲ ወንጌል እተጸሕፉሎም ጥቕስታት፡ ኣብ ሓደ እንድሕሪ ኣኪብናዮም ከኣ፡ ካባታቶም እኹል ዝኹን መርአዩ እቲ ትሕዝቶ እቲ ወንጌል ቀሪምና ኸንእክብ ይከአለና እዩ። ኣብታ ንቕዱሳን ሮሜ ዝጸሓፈሎም መልእኽቲ፡ ነቲ ወንጌል ኣምላኽ ከምዚ ዝሰብ ገቢሩ ገለጹዎ እንሆ፤

1- ጳውሎስ ባርያ የሱስ ክርስቶስ፡ ሃዋርያ ክኸውን እተጸውዔ፡ ንወንጌል ኣምላኽ እተፈልየ። 2- ኣቐዲሙ ብነብያቱ ኣብ ቕዱሳት ጽሑፋት ዘተሰፈዎ፡ 3-4- ብዛዕባ ወዱ፡ ብሰጋ ኸብ ዘርኢ ዳዊት እተወልደ፡ ንሱ

¹⁰ (ማቴዎስ 28:18-20፣ ማርቆስ 16:15-21፣ ሉቃስ 24:44-49፣ 20:21-23፣ ግብሪ ሃዋርያት 1:4-8)።
¹¹ (ማርቆስ 16:19-20፣ ግብሪ ሃዋርያት 1:8-28:31፣ ሮሜ 15:15-32፣ እብራውያን 2:3-4)።
¹² (ሮሜ 1:16፣ 10:16፣ 11:28፣ 1ይ ቁረንቶስ 4:15፣ 9:14(2ጊዜ)፣ 23፣ 8:18፣ 10:13፣ 14፣ 11:4፣ 7፣ ገላትያ 2:5፣ 14፣ ፊሊጶ 1:5፣ 7፣ 12፣ 16፣ 17፣ 27-28፣ 2:22፣ 4:3፣ 15፣ 1ይ ተሰሎንቄ 2:4፣ 8፣ 2ይ ጢሞቴዎስ 1:8፣ ፊልሞን 1:13)።
¹³ (1ይ ቁረንቶስ 9:16(2ጊዜ)፣ 18፣ 15:1-2፣ 2ይ ቁረንቶስ 11:7፣ ገላትያ 1:11)።
¹⁴ (1ይ ቁረንቶስ 9:14)።
¹⁵ (ገላትያ 2:2፣ ቁሎሴ 1:22-23፣ 1ይ ተሰሎንቄ 2:9)።
¹⁶ (ሮሜ 15:17-19)።
¹⁷ (ኤፌሶን 6:19-20፣ 1ይ ተሰሎንቄ 2:2)።
¹⁸ (1ይ ቁረንቶስ 15:1-2፣ ኤፌሶን 6:19)።
¹⁹ (2ይ ቁረንቶስ 2:12፣ ገላትያ 1:11-12)።
²⁰ (ኤፌሶን 1:13፣ ቁሎሴ 1:22-23)።
²¹ (1ይ ቁረንቶስ 15:1-2)።

የሱስ ክርስቶስ፣ ጎይታና፣ ካብ ምውታት ብምትገሳኡ፣ ብመንፈስ ቅዱስና ወዲ አምላኽ ምጃኑ ብሓይሊ እተጋህደ (ሮሜ 1:1-4)።

አብታ ንቕዱሳን ቁረንቶስ ዝጸሓፈሎም ቀዳመይቲ መልእኽቲ ድማ፣ ነቲ ወንጌል ቅድም፤ “አሕዋተዮ፣ ንኸንቲ አሚንኩም እንተ ዘይኩንኩም፣ ከምቲ ኣነ ዝሰበኸኸም ጌርኩም ሓዝኩም እንተ ኣሊኹምሲ፣ እቲ ዝሰበኸኹልኩምን እተቐበልኩምን ኣብኡ ጸኒዕኩም ዘሎኹምን ብእኡውን እተድሕኩን ወንጌል ኤፍልጠኩም ኣሎኹ” (1ይ ቁረንቶስ 15:1-2)፣ ኢሉ፣ ክገልጸ ጀመረ። ቀጺሉ ኸአ ነቲ “ወንጌል ኤፍልጠኩም ኣሎኹ”፣ እናበለ ዝጀመር መግለጺ እንታይነት እቲ ወንጌል፣ ከምዚ ዝስዕብ ገቢሩ ገሊጹዎ እንሆ፤

3:- እቲ ኣነ እተቐበልክዎ ቕድሚኡ ነገረኩም እዩ፣ ከምቲ እቶም ጽሑፋት ዝበልዎ፣ ክርስቶስ ምእንቲ ሓጢአትና ሞተ፣ 4:- ተቐብረ ኸአ፣ ከምቲ እቶም ጽሑፋት ዝበልዎ፣ ብሳልሰይቲ መዓልቲውን ተገሰኤ፣ 5:- ንኬፋ፣ ደሓርውን ነቶም ዓሰርተው ክልተ ተራእዮ፣ 6:- ድሕሪኡ፣ ዚበዝሑ ኻብታቶም ክሳብ ሎሚ ዘለዉ፣ ገሊጹዎም ግና ደቂሶም ዘለዉ፣ ካብ ሓሙሽተ ሚእቲ ንዚበዝሑ ኣሕዋት ብሓንሳእ ተራእዮ። 7:- ድሕሪኡ ንያእቆብ፣ ድሕሪኡ ኸአ ንኹላቶም ሃዋርያት ተራእዮ። 8:- ድሕሪ ኹላቶም ድማ ንኣይ፣ ቍላዕ ንዝመሰል፣ ተራእዮኒ (1ይ ቁረንቶስ 15:3-9)።

አብታ ንጢሞቴዎስ ዝጸሓፈሉ ኻልኣይቲ መልእኽቲ ኸአ፤ “ነቲ ኸም ወንጌልይ ካብ ዘርኢ ዳዊት ዝኹነ ኻብ ምውታትውን ዝተገሰኤ የሱስ ክርስቶስ ዘክር” (2ይ ጢሞቴዎስ 2:8)፣ ኢሉ፣ ገሊጹዎ ኣሎ። ነዚ በዞም ዝጠቐስናዮም ክፍልታት ቅዱሳት ጽሑፋት እተባህሉ ሓሳብ ከነጠቓልሎ ኸሎና ድማ፣ ሃዋርያ ጳውሎስ፣ ነቲ ወንጌል፤ አብ የሱስ ክርስቶስን አብቲ እግዚአብሄር አቦ ብእኡ ገቢሩ ዝፈጸሞ ግብርን ዘማእከለ ገቢሩ ይርእዮ ምንባሩ፣ ግሁድ ከይኮነ ኣሎ። እቶም ሕመረታውያን ነጥብታት እቲ ወንጌል ድማ፤ መዓርግ የሱስ ክርስቶስ ከም ወዲ አምላኽ፣ ካብ ዘርኢ ዳዊት ዝኹነ ሓቅ-ሲጋምልባሲ፣ ከምቲ እቶም ጽሑፋት ዝበሉዎ ምእቲ ሓጢአትና ምምዋቱ፣ ምቕባሩ፣ ከምቲ እቶም ጽሑፋት ዝበሉዎ ብሳልሰይቲ መዓልቲ ምትገሳኡ፣ ድሕሪ ምትገሳኡ ንብዙሓት ምግሃዱ፣ አብ መጻኢ ንፍርዲ ተመሊሱ ምምጻኡ፣ ዘጠቓልሉ እዮም። ስለዚ ብመሰረት እቲ ኣረኣኢ ሃዋርያ ጳውሎስ፣ እቲ ወንጌል፣ የሱስ ክርስቶስ ንባዕሉ እዩ፣ ክብሃል ይከኣል እዩ።

ሃዋርያ ጳውሎስ፣ ነቲ ዝሰብኮ ዝነበረ ወንጌል፣ አብ ሓያሎ ኻብቶም ጽሑፋቱ “ወንጌል ክርስቶስ” እናበለ ጠቐሱዎ ኣሎ²²። እቲ ገርሃርድ ፍረድሪክ እተባህለ ጀርመናዊ ሊቕ ድማ፤ የሱስ ክርስቶስ፣ እቲ ወድዓይን (the object) እቲ በኳራይን (the author) እቲ መልእኽቲ ወንጌል፣ ክልቲኡ ስለ ዝኹነ፣ አብዞም ጽሑፋት እዚኣቶም፣ ብመልክዕ ወድዓዮት (objective)፣ ወይ መንቅዳዮት (subjective) ወፊሩ ምህላዉ፣ ክንውስን ክንፍትን ኣዩድልዮናን እዩ²³፣ በለ። ሃዋርያ ጳውሎስ፣ ነቲ ወንጌል፣ ፍጻመ እቶም አብ ብሉይ ኪዳን እተነግሩ ተስፋታት ከም ዝኹነ ገቢሩ ይርእዮ ነበረ²⁴። እቲ ፈራዳይ የሱስ ክርስቶስ ስለ ዝኹነ²⁵፣ ንኣመንቲ ክርስትያናት፣ እቲ አብ መጻኢ ዝግበር ፍርዲውን ወንጌል እዩ (ሮሜ 2:15-16)። እቲ ውጽኢት እቲ ፍርዲ ኸአ፣ ቅኑዕን ግቡእን ዝኹነ ምፍዳይ ሕነ እቶም ተጻረርቶም እምበር²⁶፣ ንሳቶም ዝኹነኩሉ ኹነኔ ኣይክኹኖምን እዩ (ዮሃንስ 3:17-18፣ 5:24-25)።

እምብኣር ንሓዞ፤ “ከምቲ እቶም ጽሑፋት ዝበልዎ፣ ክርስቶስ ምእንቲ ሓጢአትና ሞተ” (1ይ ቁረንቶስ 15:3)። ስለዚ እቲ ሞት ክርስቶስ ዝነግር ወንጌል፣ አብ ነፍሲ ወከፍ ሰብን አብ ኹሉ ኹነታት ደቂ ሰባትን ኣትዩ፣ ካብ ሓጢአት ዘድሕን ሓይሊ ኣምላኽ እዩ። ከምኡውን የሱስ ክርስቶስ፤ “ከምቲ እቶም ጽሑፋት ዝበልዎ፣ ብሳልሰይቲ መዓልቲውን ተገሰኤ” (1ይ ቁረንቶስ 15:4)። እቲ ትገሳኤ የሱስ ድማ፣ በኹሪ ኹይኑ፣ ኩላትና ኸም እንትገሰኡ ዘርእይ መርኣዪ ትገሳኤ ኹላቶም ኣመንቲ ድማ እምበር (1ይ ቁረንቶስ 15:20-23)፣ ንባይኑ ጥራይ እተደረተ ትገሳኤ ኣይኩንን። አብ ርእሲኡ ኸአ፣ እቲ ብምግላጽ የሱስ ክርስቶስ ዝመጽእ ፍርዲ፣ ንኹሉ ሰብ ዝትንክፍ ፍርዲ ኸኸውን እዩ። ነፍሲ ወከፍና ድማ፣ ብመሰረት እቲ ነቲ ወንጌል የሱስ ክርስቶስ እንህቦ ምላሽ፣ ክንምርመርን ክንፍረድን ኢና። ነዚ ኸውን ነገር እዚ ኸአ፣ ሃዋርያ ጳውሎስ፣ አብታ ንቕዱሳን ተሰሎንቄ ዝጸሓፈሎም ካልኣይቲ መልእኽቲ፤ “ነቶም ንኣምላኽ ዘይፈልጡዎን ንወንጌል ጎይታና የሱስ ዘይእዘዙዎን ብሃልሃልታ ሓዊ ሕነ ኸፈድዮም እዩ” (2ይ ተሰሎንቄ 1:8)፣ ኢሉ፣ ገሊጹዎ ኣሎ።

²² (ሮሜ 15:19-20፣ 1ይ ቁረንቶስ 9:12፣ 2ይ ቁረንቶስ 2:12፣ 9:13፣ 10:14፣ ገላትያ 1:7፣ ፊሊጲ 1:27-28፣ 1ይ ተሰሎንቄ 3:2)።
²³ Gerhard Friedrich, “εὐαγγελίζουμαι,” in *Theological Dictionary of the New Testament*, ed. Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich, trans. Geoffrey, 10 vols. [Grand Rapids: Eerdmans, 1964-176], vol. 2, pp.731.
²⁴ (ሮሜ 1:1-4፣ 16:25-26፣ 1ይ ቁረንቶስ 15:1-4)።
²⁵ (ዮሃንስ 5:22-23፣ 27፣ ግብረ ሃዋርያት 10:42፣ 17:30-31)።
²⁶ (ፊሊጲ 1:27-28፣ 2ይ ተሰሎንቄ 1:5-10፣ 1ይ ጴጥሮስ 4:17-18)።

ንሃዋርያ ጳውሎስ፡ እቲ ወንጌል የሱስ ክርስቶስ፡ ኣዝዩ ተዳላዪ ዝኾነ ኸቡር መልእኽቲ ኹይኑ ይርአዮ ነበረ። ነቲ መልእኽቲ ወንጌል ንኹላቶም ደቂ ሰባት ምእንቲ ኸብጽሖሎም ድማ፡ ክሳብ ሞትውን እንተ ኸነ ተጓእ ከይበለ ምሉእ ህይወቱ ወፊየሉ። ነቲ ኣብቲ ተዳላይነት እቲ ወንጌል ዝነበር ኣረኣጎሪ ኸኣ፡ ኣብታ ንቕዱሳን ሮሜ ዝጸሓፈሎም መልእኽቲ ገለጹዎ ኣሎ (ሮሜ 1:14-17)። ነቶም ቅዱሳን ቈረንቶስ ድማ፡ ከምቲ ቕድም ጠቐስና እተገንዘብናዮ ገቢሩ ኣዘከርም (1ይ ቈረንቶስ 15:1-2)። ኣብታ ንጢሞቴዎስ ዝጸሓፈሉ ኸልኣይቲ መልእኽቲ ድማ፡ እቲ ወንጌል የሱስ ክርስቶስ፡ እቲ ምድሓንን ህይወት ዘለኣለምን ዝርከበሉ ንበይኑ ዝኾነ መገዲ ምኻኑ ብንጽር ገለጸ (2ይ ጢሞቴዎስ 1:8-11)። ኣብታ ንቕዱሳን ኤፌሶን ዝጸሓፈሎም መልእኽቲ ኸኣ፤ “ነቲ ናይ ወንጌል ሰላም” (ኤፌሶን 6:14)፤ ብሎ። ኣብታ ንቕዱሳን ቄሎሴ ዝጸሓፈሎም መልእኽቲውን፤ “ተሰፋ ናይቲ ኣብ ትሕቲ ሰማይ ንዘሎ ኸሉ ፍጡር እተሰበከ ወንጌል” (ቄሎሴ 1:22-23)፤ ብሎ።

እቲ “ናይ /ምድሓን-” ተተርጉሙ ዘሎ “ቴስ ስኦቴሪያስ” (τῆς σωτηρίας) ዝብሃል ቃል ድማ፤ ሕቲ ጀነቲፍ/ወሪሻዮት (genitive case)፤ ንጽል ቍጽራ፡ ኣንስተይቲ ጸታ፡ ወሳናዮት ስም (articular noun)፤ እቲ “ስኦቴሪያ” (σωτηρία) ዝብሃል ስም እዩ። እዚ ቃል እዚ ድማ፤ ምድሓን፡ ምንጋፍ፡ ብድሓን ተሓሊኻ ምንባር፡ ኣብ ህልዋት ድሕነት ምንባር፡ ካብ ሓደጋን ጉድኣትን ምድሓን፡ ካብ ሕማም ምድሓን ምሕዋይ፡ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ ኣዝዩ ሰፊሕ ኣምር ዝጸወረ ቃል እዩ። በዚ መሃርዑ እዘን ነዚ ትርጉሙ እዚ ሓዚሉን ድማ፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ኣርባዓ (40) ጊዜ ወፊሩ ኣሎ²⁷። እዚ ስም እዚ ድማ፡ ካብቲ፤ መድሓኒ፡ ተበጃዊ፡ መናገፊ፡ ዘስምዕ ትርጉም ዝህብ “ሶቴር” (σωτήρ) ዝብሃል ኣብ ሓድሽ ኪዳን ዕስራን-ሰለስተን (23) ጊዜ ወፊሩ ዘሎ ተባዕታይ ጸታ ስም ዝመጽኡ ስም እዩ²⁸። እዚ ስም እዚ ንባዕሉ ኸኣ፡ ካብቲ፤ ምድሓን፡ ካብ ሓደጋ ምድሓን፡ ብድሓን ምሕላውን ዘይምጉዳእን፡ ካብ ሕማም ምሕዋይ፡ ሓራ ምውጻእ፡ ምንጋፍ፡ ዘስምዕ ትርጉም ሓዚሉ ኣብ ሓድሽ ኪዳን ኣስታት ሚእትን-ዓሰርተን (110) ጊዜ ኣቢሉ ወፊሩ ዘሎ “ስኦጎጸ” (σώζω) ዝብሃል ግሲ ዝመጽኡ ስም እዩ²⁹። እቲ “ኩም” ተተርጎሙ ዘሎ “ሁምኣጎ” (ὁμοῦν) ዝብሃል ቃል ከኣ፤ ሕቲ ጀነቲፍ/ወሪሻዮት (genitive case)፤ ብዙሕ ቍጽራ፡ ካልኣይ ኣካል፡ ግላዊ/እንተናዊ ኸንድስም (personal pronoun)፤ እቲ “ሱ” (οὐ) ዝብሃል ክንድስም እዩ። እቲ “ምድሓ” ተተርጎሙ ዘሎ ቃል፡ ኣብ ሓድሽ ኪዳን፡ ብውሕዱ ኣርባዕተ (4) እተፈላለዩ ትርጉማት ሓዚሉ ወፊሩ ኣሎ። እቲ ኣብዚ ዓውደ-ንባብ እዚ ሓዚሉዎ ወፊሩ ዘሎ ትርጉም ግና፡ እቲ ብጸጋ ኣምላኽ ሕድገት ሓጢአት ምርካን ህያው ምኻንን እዩ። ነዚ ትርጉሙ እዚ ድማ፡ ሃዋርያ ጳውሎስ ኣብቲ ዝቕጽል ምዕራፍ ከምዚ ዝሰዕብ ገቢሩ ገለጹዎ እንሆ፤

4- ግናኽ እቲ ብምሕረት ሃብታም ዝኾነ ኣምላኽ ምእንቲ እታ ብእኣ ዘፍቀረና ዓባይ ፍቕሩ፡ 5- ንሕና፡ ብበደልና ምወታት ከሎናስ፡ ምስ ክርስቶስ ህያዎን ገበረና፡ - ብጸጋ ኢኹም ዝደሐንኩም፡ - 6-7- ምስኡውን ኣተንሰኣና፡ ኣብቲ ዚመጽእ ዘመናት ብሕያውነቱ እቲ ብሉጽ ሃብቲ ጸጋኡ ብክርስቶስ የሱስ ኣባታትና ምእንቲ ኼርኢ፡ ኣብ ሰማያት ብክርስቶስ የሱስ ምስኡ ኣቕመጠና። 8-9- ሓደ እኳ ኸይምካሕሱ፡ ካብ ግብረ ኣይኩነንን እሞ፡ ብእምነት ብጸጋ ኢኹም ዝደሐንኩም፡ እዚ ኸኣ ውህቦት ኣምላኽ እዩ እምበር፡ ካባኻትኩም ኣይኩነንን። 10- ፍጡራቱ ኢና እሞ፡ ነቲ ኣምላኽ ክንመላለሰሉ ኢሉ ቕደም ዘዳለዎ ሰናይ ግብረ ብክርስቶስ እተፈጠርና ኢና (ኤፌሶን 2:4-10)።

ስለዚ እቲ “ናይ ምድሓንኩም ወንጌል” ዝብል ሓረግ፡ ነቲ ወንጌል እቲ ምድሓን ዝገልጽ ሓረግ እዩ። እቲ ወንጌል ምድሓን ድማ፡ ንሱ ዘድሕን ወንጌል እዩ። ሃዋርያ ጳውሎስ፡ ነዚ ሓሳብ እዚ ኣብታ ንቕዱሳን ሮሜ ዝጸሓፈሎም መልእኽቲ፤ “ወንጌል ቅድም ንኣይሁዳዊ ኸምኡውን ንጽርኣዊ፡ ንዚኣምን ዘበለ ኸሉ ሓይሊ ኣምላኽ ንምድሓን እዩ እሞ፡ ብወንጌል ኣይሓፍርን እዩ” (ሮሜ 1:16)፤ ኢሉ፡ ገለጹዎ ኣሎ። እቶም

²⁷ (ኤፌሶን 1:13፣ ሉቃስ 1:69፣ 71፣ 77፣ 19:9፣ ዮሃንስ 4:22፣ ግብረ ሃዋርያት 4:12፣ 13:26፣ 47፣ 16:17፣ 27:34፣ ሮሜ 1:16፣ 10:1፣ 13:11፣ 2ይ ቈረንቶስ 1:6(2ጊዜ)፣ 6:2(2ጊዜ)፣ 7:10፣ ፊሊጶ 1:19፣ 27-28፣ 2:12-13፣ 1ይ ተሰሎንቄ 5:8፣ 9፣ 2ይ ተሰሎንቄ 2:13፣ 2ይ ጢሞቴዎስ 3:14-15፣ 2:10፣ እብራውያን 1:14፣ 2:3፣ 10፣ 6:9፣ 9:28፣ 11:7፣ 1ይ ጴጥሮስ 1:5፣ 9፣ 10፣ 2ይ ጴጥሮስ 3:15፣ ዴሁዳ 1:3፣ ራእይ 12:10፣ 19:1)።
²⁸ (ኤፌሶን 5:23፣ ሉቃስ 1:47፣ 2:11፣ ዮሃንስ 4:42፣ ግብረ ሃዋርያት 5:31፣ ፊሊጶ 3:20፣ 1ይ ጢሞቴዎስ 1:1፣ 2:3-4፣ 4:10፣ 2ይ ጢሞቴዎስ 1:10፣ ቲቶስ 1:3፣ 4፣ 2:10፣ 12-13፣ 3:4፣ 6፣ 2ይ ጴጥሮስ 1:1፣ 11፣ 2:20፣ 3:2-3፣ 18፣ 1ይ ዮሃንስ 4:14፣ ዴሁዳ 1:25)።
²⁹ (ኤፌሶን 2:5፣ 8-9፣ ማቴዎስ 1:21፣ 8:25፣ 9:21-22(3ጊዜ)፣ 10:22፣ 14:30፣ 16:25፣ 18:11፣ 19:25፣ 24:13፣ 22፣ 27:40፣ 42፣ 49፣ 3:4፣ 8:35(2ጊዜ)፣ ማርቆስ 5:23፣ 28፣ 34፣ 6:56፣ 10:26፣ 52፣ 13:13፣ 20፣ 15:30-31(3ጊዜ)፣ 16:16፣ ሉቃስ 6:9፣ 7:50፣ 8:12፣ 36፣ 48፣ 50፣ 9:56፣ 13:23፣ 17:19፣ 33፣ 18:26፣ 42፣ 19:10፣ 23:35(2ጊዜ)፣ 37፣ 39፣ ዮሃንስ 3:17፣ 5:34፣ 10:9፣ 11:12፣ 12:27፣ 47፣ ግብረ ሃዋርያት 2:21፣ 40፣ 47፣ 4:9፣ 12፣ 11:14፣ 14:9፣ 15:1፣ 11፣ 16:30-31(2ጊዜ)፣ 27:20፣ 31፣ ሮሜ 5:9፣ 10፣ 8:24፣ 9፣ 27፣ 10:9-11፣ 13፣ 11:14፣ 26፣ 1ይ ቈረንቶስ 1:18-21(2ጊዜ)፣ 3:15፣ 5:5፣ 7:15-16(2ጊዜ)፣ 9:22፣ 10:33፣ 15:1-2፣ 2ይ ቈረንቶስ 2:15፣ 1ይ ተሰሎንቄ 2:16፣ 2ይ ተሰሎንቄ 2:10፣ 1ይ ጢሞቴዎስ 2:3-4፣ 15፣ 4:15-16(2ጊዜ)፣ 2ይ ጢሞቴዎስ 1:9፣ 4:18፣ ቲቶስ 3:5፣ እብራውያን 5:7፣ 7:25፣ ያሌቆስ 1:21፣ 2:14፣ 4:12፣ 5:15፣ 20፣ 1ይ ጴጥሮስ 3:21፣ 4:18፣ ዴሁዳ 1:5፣ 23፣ ራእይ 21:24)።

“ንስካትኩምውን” ተባሂሎም ዘሎዉ፡ ካብ ሱር-መሰረቶም ኣህዛብ ዝኸኑ ኣመንቲ ክርስትያናት፡ “ነቲ ወንጌል እቲ ምድሓን” ሰሚዖም፡ ነቲ ዕድል ርስቲ ረኽቡዎ። ከምቲ እቶም ኣብቲ ዘመን ሃዋርያ ጳውሎስ ዝነበሩ ኣህዛብ፡ “ነቲ ወንጌል እቲ ምድሓን” ሰሚዖም ነቲ ዕድል እቲ ርስቲ ዝረኽቡዎ፡ እቲ መጋቢነት ምልኣት እቶም ዘመናት ክሳብ ዝመጽእውን ሰባት በዚ መገዲ እዚ እዮም፡ ነቲ ዕድል ርስቲ ዝረኽቡዎ።